

Uunga siunnersuut: Aalisarnej pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. xx. xx. xxxx. 2018-imeersoq.

(Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq)

**Saqqummiussaq
Siullermeenera**

Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisuuninnit aalisarnej pillugu Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuutip maanna saqqummiussinnaanera nuannaarutigaa.

Siunnersuutip naammassiniarnera sivirusumik suliaasimavoq, 2017-imi ukiakkut ataatsimiinnermi siunnersuut saqqummiunneqarsinnaalersinniarlugu. Siunnersuutilli naammassineqarnissaa Naalakkersuisooqatigiit naalakkersuisunut tunuliaqutaasut aalajangius-simavaat. Aalisarnej pillugu inatsisip naammassineqarnissaa Naalakkersuisooqatigiinnut tamaginnut ersarissumik anguniagaajuartuarpoq, taamaattumillu Naalakkersuisooqatigiinnis-samut isumaqatigiissummi assigisaanik qitiutinneqartarluni. Taamaattumik Naalakkersuisooqatigiit angisuumik anguniakkami ilaannik anguseqqissimanerminnik tulluussimaaruteqartorujussuupput.

Ullumikkut siunnersuummik saqqummiussisinnaalerfimme tungaanut siunnersuut innuttaasunit oqaluuserineqartarpoq. Aammattaaq siunnersuut Kalaallit Nunaanni tusagassiuutini allaaserinninnut ilanngutassiinernullu arlalinnut tunngavissisarsimavoq. Siunnersuut pillugu oqallinnerujussuup takutippaa siunnersuut Kalaallit Nunaanni aalisarnermut inuiaqatigiinnullumi pingaaruteqartorujussuusoq, Kalaallit Nunaannilu aalisarnermut suut pingaaruteqarnerpaanersut assigiinngitsunik isumaqarfigineqartoq. Aalisarnermi soqutigisat assigiinngiaarnerat isummiussarpassuarnut assigiinngiaaqisunut pissutaavoq. Ingerlatseqatigiiffiit angisuut angisuunik aalisariutaatillit aalisartullu angallateerarsortut tamarmik immikkut soqutigisaqarput. Soqutigisat taakku assigiinngitsut tamarmik immikkut assigiinngitsumut sammivilimmik nutsoruuffeqarajuttarput.

Isummiussat assigiinngitsut Naalakkersuisut soqutiginneqalutik tusaaniarpaat. Tamanna tunuliaqutaralugu Aalisarnej pillugu Inatsisartut inatsisaata nutaap qanoq siunertaqarnera pillugu Naalakkersuisut tamanna tunuliaqutaralugu isummerput.

Atugassarisanik piginnittuunerup innut amerlanerusunut siammaannissaa Naalakkersuisut siunnersuutikkut peqataaffiginiarpaat, taamaaliormikkut inuiaqatigiit pisuussutaasa innut ikittuinnarnut eqiterunnissaat akiorniarlugu. Taamatut siammaassinerup aalisarnermi suliffissat amerliumaarnerannik kinguneqarumaarnera Naalakkersuisut qularutiginngilaat. Angallataatini immikkoortut akornanni pisassarititani allannguutip, 50/50-imik agguataarinnermut allannguinerut taaneqartup malitsigisaannik Naalakkersuisut naliliinerat malillugu sunniutat pingaarnertut takkutissaaq.

Siunertaq tamanna angujumallugu siunnersuut aalisarnermi pisassanik piginnittuuneq pillugu maleruagassanik nutaanik imaqarpoq. Siunnersuutip kinguneranik akuusut arlaannaataluunniit pisassanik toqqaannartumik piginnittuunermikkut, toqqaannangitsumik piginnittuunermikkut

avataasiortunut raajanik pisassiissutit 33,3 procentii sinnerlugit, sinerissamut qanittumi raajarnianut pisassiissutit 15 procentii sinnerlugit kiisalu sinerissap qanittuani qaleralinnianut pisassiissutit 5 procentii sinnerlugit aalajangiisumik sunniuteqarfigilersinnaangilaat. Maannamut taamaallaat pisassiissutinik pisiortornikkut piginnittuussutsimut killiliussat qaangernissaat inerteqqutaagaluarpoq. Taamaattumik pisassiissutit ilaannik toqqaannangitsumik piginnittuunikut imaluunniit ingerlatseqatigiiffinnik akuusut 50 procentii sinnerlugit piginnigisaannik aalajangiisumik sunniuteqarnikkut pisassanut annertunerusunut nakkutiginnittoqalersinnaasarpoq. Naalakkersuisut isumaqarput taamatut ineriartorneq pissusissamisunnngitsoq, akuusut ikittuinnaat pisassat ilaannut annertuunut nakkutiginnilerannik kinguneqarsimammat. Pisassiissutit ilaat inunnut ikittuinnarnut eqiterutilersimapput.

Akuusut ilaasa pisassiissutinik imaluunniit piginneqatigiiffinnik pisassiissutinik peqartunik tuniniaasariaqalernerannik siunnersuut kinguneqarumaartoq Naalakkersuisut nalunnngilaat. Taamatullu tuniniaanerup piffissami sivikitsumi ingerlanneqarnissaa naleqqutissanngitsoq Naalakkersuisut assigisaanik nalunnngilaat. Taamaattumik siunnersuut aalajangersakkamik imaqarpoq, taanna malillugu akuusut attuumassuteqartut maleruagassanut nutaanut naleqqussarnissamut ukiunik 10-nik piffissalernerqarput. Tamanna isumaqarpoq siunnersuut ukiunik 10-nik ikaarsaariarfissartaqartoq. Pissutsinik immikkut ittunik pilersoqartoq paasinarsippat, tamatumani akuusut ataasiakkaat maleruagassanut nutaanut ukiut 10 qaangiutsinnagit nalinginnaangitsumik annertuumik annaasaqaratik imminnut tulluarsarsinnaanatik, pisuni taamatut immikkut ittuni immikkut ittumik akuersissuteqarnissamut siunnersuut periarfissaqartitsivoq.

Pisuussutit ilaat annertunerusut sinerissap qanittuani aalisartunut qulakkeernerisigut sinerissap qanittuani aalisarnerup nukittorsaaviginissaa Naalakkersuisut siunnersuutikkut aamma kissaatigaat. Kitaani raajartassat avataasiortunut sinerissallu qanittuani aalisartunut assigiimmik agguaannissaat pissusissamisuginnarpoq. Sinerissap qanittuani aalisarnerup nukittorsaavigeratigut aalisariutini mikinerusuni nunamilu pisanik suliarinniffiusuni sulisussanik amerlanerusunik pisariaqartitsisoqalernissaa Naalakkersuisut naatsorsuutigaat. Aalisarnermik inuussutissarsiummi sulisut amerlanerulernerannut siunnersuutip tapertaanissaa Naalakkersuisut pingaarnertut naatsorsuutigaat.

Siunertap tamatuma angunissaa siunertaralugu siunnersuutip kingunerissavaa Kitaani raajartassat sinerissap qanittuani aalisariutinut aamma avataasiorlutik aalisariutinut naligiimmik agguaanneqarnissaat. Pisassat maannamut sinerissap qanittuani aalisariutinut 43 procentinngorlugit avataasiorlunilu aalisariutinut 57 procentinngorlugit agguaanneqartarput. Siunnersuutikkut pisassat pineqartunut marluusunut 50 procentinngorlugit agguaanneqartalissapput. Tassunga ataqatigiissillugu inersuarmi maani aalajangiiffigisassatut siunnersuutip saqqummiunnerani ukiormanna siusinnerusukkut oqaluuserisimasaq Inatsisartut isumaat Naalakkersuisut malittarivaat.

Siunnersuummi agguaasseriaatsimut nutaamut sinerissap qanittuani aalisariutit avataasiorlunilu aalisariutit tulluarsarnissamut naammaginartumik piffissaqartinniarlugit Naalakkersuisut siunnersuummi ukiunik tallimanik ikaarsaariarnissamut piffissaliipput. Tamanna isumaqarpoq raajartassat sinerissap qanittuani aalisariutinut aamma avataasiorlutik aalisariutinut 50 procentikkaarlugit agguaassineq aatsaat 1. januar 2024-imi atuutilissasoq.

Naalackersuisut siunnersuummik suliarinninnerminni naammagisimaarlugu paasivaat Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu ataatsimiititaliap taamatut allanngineq tapersersoraa. Ataatsimiititaliap UPA2017/115-imut isumaliutissiisutaani takuneqarsinnaavoq aalisariutinut assigiinngitsunut marluusunut 50/50-inngorlugit allanngineq ataatsimiititaliap tapersersoraa. Ilanngullugu takuneqarsinnaavoq agguaassinerup allanngortinnera ukiunik 5-inik piffissaliilluni piviusunngortinneqarnissaa ataatsimiititaliap kaammattuutigaa.

Aalisarnermik suliffiit amerlinissaat siunertaralugu Naalackersuisut aalisarnermik ineriartortitserusupput. Aalisarnerup ineriartortinnissaanut periarfissat pitsaanerulersinniarlugit aalisarnermik biologit misissuisarnerannut maleruagassat nutaat siunnersuutikkut eqqunneqassapput. Aalisarnerup misileraalluni aalisarnermiit nalinginnaasumik aalisarinnngornerani aalisarnermik erseqqinnerusumik killiligaasumik kisermaassisinnaaneq siunnersuutikkut eqqunneqassaaq. Akuusut misileraalluni aalisarnermut peqataasimasut kisermaassisunngortinneqarsinnaapput. Akuusunut misileraalluni aalisarnermut peqataasimasunut kisermaassisunngorsinnaanikkut aalisartut misileraalluni aalisarnermut aningaasaliissuteqarnissaat kaammattorniarnearpoq. Tamanna Kalaallit Nunaannut iluaqutaassaaq.

Nunap inatsisaasa malinneqarnerat qulakkeerniarlugu angusaqarfiulluurtumik nakkutilliineq pingaaruteqarpoq. Taamaattumik nakkutilliinermut oqartussat piginnaatitaaneri siunnersuutikkut annertusineqarput, nakkutilliinermut oqartussat allaffissornikkut aalajangikkamik akiliisitsisinnaasunngorlugit.

Tamatuma saniatigut nakkutilliinermut oqartussat nalilerpassuk illu inatsimmik unioqquitsinermut atatillugu atorineqartutut pasineqartoq, nakkutilliinermut oqartussat eqqartuussivinni aalajangiinertaqanngitsumik namminersortut illuutaannut isersinnaassapput.

Aalisarneq pillugu Inatsisartut inatsisissaattut siunnersuutip oqaluuserineqarnerata ilaa akuersissutit piffissaligaanngitsut piffissamut killiligaasumut allanngortinneqarsinnaanerannut tunngasuvoq. Tamatuma saniatigut akuersissutit piffissaligaanngitsut siunnersuutikkut tunuartinneqartussaanerata tusagassiuutini amerlasuuni nalinginnaasumik paatsuuneruvoq. Siunnersuutip akuersissutinik piffissaligaanngitsunik atorunnaarsitsisunik aalajangersagartaqannginnera tamatumunnga atatillugu erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Tassalu akuersissutit piffissaligaanngitsut piffissamut killiligaasumut siunnersuutikkut allanngortinneqassanngillat.

Aalisarneq pillugu inatsit atuuttoq malillugu akuersissutit piffissaligaanngitsut piffissamut killilimmut allanngortinneqarsinnaapput pisariaqartumik siumoortumik ilimasaarereernikkut. Siunnersuummi taamaallaat erseqqissaatigineqarpoq ilimasaarineq sivikinnerpaamik ukiunik tallimanik sivilissuseqassasoq. Akuersissutinik peqartut ukiunit tallimanit sivikinnerusumik piffissaligaannginnissaat qulakkeerniarlugu sivikinnerpaamik ukiunik tallimanik piffissaliinissap ilanngunneranut tunuliaqutaavoq.

Akuersissutit piffissaligaanngitsut utertinneqarnissaat Inatsisartut kissaatigissappassuk, utertitsinissamut piffissaliussaq eqqortoq Inatsisartunit aalajangersarneqassasoq siunnersuummi takuneqarsinnaavoq. Aammattaaq siunnersuummi takuneqarsinnaavoq

tamanna Inatsisartut inatsisaatigut immikkuullarissukkut pisussaasoq. Piffissaliussarli sivikinnerpaamik ukiunit tallimanit taaneqartunit sivisunerungaatsiassaaq, Naalakkersuisut Inatsisartut inatsisaannik immikkuullarissumik suliaqartariaqassammata. Aamma ukiunik tallimanik piffissaliussamut naleqqiullugu Inatsisartut inatsisaannik immikkoortitamik Naalakkersuisut suliaqarneranni piffissaliusaaq piviusutigut sivisunerusinnaavoq.

Naalakkersuisut nalilerpaat akuersissutinik piffissaligaanngitsunik utertitsisumik siunnersuuteqarnissamut maanna piffissaanngikkallartoq. Tamanna pisinnaassappat akuersissutit qanoq utertissinnaanerannut pisassallu aalisartunut utertillugit qanoq agguaanissaanut ilusissamik suliarinnittoqaqassaaq.

Inatsisissatut siunnersuutip Kalaallit Nunaanni isertitat ukiumoortumik 20 aamma 180 mio. kr.-t akornanni appartissagaat naatsorsuutigineqarpoq, tamatuma assigalugu appariaat 0,1 %-1,2 %-iuseq. Aalisarnermi suliffeqartitsineq annertusissaaq, piffissamilu sivikitsumi suliffissaaleqineq annikilleriartoq misigisinnaassavarput. Taamaattorli inatsisissatut siunnersuutip malitsigisaanik piffissami sivisunerusumi tamakkiisutut suliffeqartitsineq appariassaaq, tamatuma isertitat annikinnerusut nassatarissallugu. Aammattaaq inatsisissatut siunnersuutip pisortat isertitaasa 14 aamma 130 mio. kr.-t akornanni annikilleriarnerat nassataritissavaa. Kisitsisit annertuumik nalorninartorta qarput, piffissamilu matumani allannguutini tamakkiisumik inernerisassamik missiliuuteqartoqarsinnaanngilaq, taakku sunniutaat ataatsimoortitamik ilusiliussap suliarineqareerneratigut aatsaat ilisimaneqalissammata.

Killup tungaanut inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut kingunerisat saniatigut kinguppannik aalisarnermi annertusisamik unammillertoqarnera naammassisaqarsinnaassutsimi pitsanngorsaatinik, nunap piffissamut ungasissumut unammillersinnaassusaanik nukittorsaa sinnaasunik nassataqarsinnaanera ilimanaateqarsinnaavoq. Utertitsisarnermik ingerlassat naammassereernerisa kingornatigut inuiaqatigiinni inuttaasunut naammaginarnerusumik inuiaqatigiit isumalluutaannik agguataarissutsinik ilassuteqartoqarsinnaasoq Naalakkersuisut naatsorsuutigaat, tamannalu agguataarinermik naalakkersuinermi allannguuteqarnissamik Naalakkersuisut kissaateqarneranni tamanna aamma qitiutinneqarpoq. Isuma taanna piffissamut ungasissumut aningaasaqarnermi iluanaaruteqartitsissaaq, tamannali pitsaasunik patsiseqarlutik piffissami matumani Naalakkersuisut ilisimatitsissutigisinnaanngilaat.

Siunnersuut tamanna, ilanngullugulu siunissami piffissamik killilersugaanngitsunik akuersissutinik uterteqqinnerit pinngitsaaliissummik pigisanik piginnikkunnaarsitsinerussasoq inuussutissarsiorfiup taamaannerarpaa, tamannalu tunngaviusumik inatsimmi § 73 imaluunniit Den Europæiske Menneskeretskonventionimi 1. Tillægsprotokol, artikel 1 najoqqutaralugu taarsiisoqarnissaaq pillugu piunasaqaammik nassataqartitsissaaq. Tamatuminnnga Naalakkersuisut soorunami sianiginnissimapput, tassungalu atatillugu taamatut aarlerisaaruteqarnermik aqunneqarusunnginnertik oqaatigaat.

Siunnersuutip matuma imarisaa, imaluunniit siunissami piffissamik killilersugaanngitsutut akuersissutinik utertitsinerit taarsiinissamik piunasaqaammik nassataqartussamik pinngitsaaliissummik pigisanik piginnikkunnaarsitsinerussaneri Naalakkersuisut isumaqatiginngilaat. Aalisarnermik annertuumik inatsisilersuisoqareernerasulli aalisarnermi

inatsisilersuinissaminnut Inatsisartut siamasissumik attavissaqartuupput. Aalisartoqarnermi amerlanernik suliffissanik pilersitsisoqartillugu Inatsisartut aalisarnermik naleqqussaassappata, imaluunniit isumalluutit assannut amerlanernut Inatsisartut siammarterusussappatigit tamatumunnga periarfissaqarpoq, pinngitsaaliissummik pigisanik piginnikkunnaarsitsineramik, taarsiisoqarnissamik piumasaqaateqarfiusumik kinguneqartussaannngitsumik.

Qaqugumut naassaannngitsumut Kalaallit Nunaanni isumalluutitut inuussutissarsiorfiup pisinnaatitaaffeqassanini naatsorsuutigisinnaanngilaa, tassaammat pisortanit tunniunneqartutut pisinnaatitaaffik, tamannalu ilutigalugu Inatsisartut akuersissutinik utertitsinnaanerak aalisarnermut inatsisimmi allassimammat.

Taamaattorli taamatut oqartoqareertoq inuussutissarsiummut sunniutaasup annikillisitaanissaa Naalackersuisut piareersimaffigaat, tamannalu aamma siunnersuummi kaammattuutaavoq.

Aalisarnek pillugu inatsisissatut siunnersuut maani inimi ammasumik piviusorsioortumillu suliarineqassasoq neriuutigaara.

Taamatut oqaaseqarlunga siunnersuut Inatsisartunut suliarisassanngortippara.